

A close-up portrait of Dalia Grybauskaitė, the President of Lithuania. She has short, light brown hair and is wearing a dark blue, intricately patterned jacket. She is looking slightly to the right with a gentle smile. The background is a soft, out-of-focus blue.

DAIVA ULBINAITĖ

Nuslovim Krūpcio +

PREZIDENTĖ

DALIA GRYBAUSKAITĖ

DAIVA ULBINAITĖ

Nustebina Krūpčiai

PREZIDENTĖ

DALIA GRYBAUSKAITĖ

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: perduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Knygoje panaudotos nuotraukos:

Robertas Dačkus, p. 12, 14, 19, 22, 24, 25, 27, 30, 31, 32, 35, 36, 37, 40, 42, 46, 60, 64, 77, 85, 90, 91, 96, 111, 112, 122, 126, 127, 129, 130, 132, 148, 153, 156, 157, 160, 162, 164, 180, 186, 192, 215, 216, 218, 221, 224, 225, 226, 236, 245, 246.

Džoja Gunda Barysaitė, p. 58, 68, 71, 74, 80, 81, 103, 107, 117, 125, 134, 136, 141, 150, 151, 152, 155, 174, 206 a., 207, 209, 211, 217, 227.

Vladimiras Ivanovas, p. 101.

Dalios Grybauskaitės asmeninis archyvas, p. 28, 29, 53, 55, 124, 137, 138, 143, 145, 212.

LR Prezidento kanceliarijos archyvas, p. 39, 50, 56, 206 v., 233, 239, 242.

Viršelio nuotrauka *Tomo Kaunecko*.

© Daiva Ulbinaitė, 2019

© „Tyto alba“, 2019

ISBN 978-609-466-399-4

TURINYS

PRATARMĖ • 9

DALIOS GRYBAUSKAITĖS KARTELĖ • 13

PASLAPTINGASIS „PROJEKTAS“ • 47

PIRMŲJŲ DIENŲ ATRADIMAI.
OLIGARCHŲ PAGEIDAVIMAI IR IŠPUOLIAI • 61

TEISINGUMAS KITAIP • 75

ENERGETIKOS OLIGARCHAI • 97

UŽ TEISYBĘ • 123

PREZIDENTINIS PRADŽIAMOKSLIS • 133

KIEK (NE)GALI PREZIDENTAS • 165

NIEKAS LIETUVOS NESTUMDYS • 193

VIETOJ EPILOGO • 247

I S K Y R I U S

DALIOS GRYBAUSKAITĖS KARTELĖ

Nustokit krūpčiot!

Tą pabrėžtinai ramiai, gal net kiek pašaipiai dirstelėjusi, kartodavo Prezidentė.

Net tada, kai aplinkybės būdavo itin keblios ir nekildavo abejonių, kad kirs per reitingus, Prezidentė žodžių nerinkdavo – problemą įvardydavo aiškiai, pabrėždama, kad sprendimo nekeis. Kad jis nelengvas ir kainuoja kantrybės, išduodavo tik aplink riešą lėtai sukinėjama laikrodžio apyrankė. Jei imdavo trinti smiliaus nagą, reikšdavo, kad jau nebesiklauso, vadinasi, pokalbis baigtas.

Tuomet mūsų dialogai skambėdavo maždaug taip:

- Galėjom diplomatiškiau...
- Gana seilėtis.
- Mes neturim atsakymų...
- Tai sugalvokit, raskit argumentų.
- Sulauksim dar didesnio pasipriešinimo, pamatysit, visaip stengsis jus sumenkinti...
- Tegul, galit perduoti jiems „linkėjimus“.
- Būsit priversta nusileisti...
- Laikas parodys, kas teisus.

- Prarasim sąjungininkus...
- Vadinasi, tiek jie ir verti.
- Mus suklaidino, per vėlai gavom informaciją...
- Jo jo... rezultatas priežasčių nerodo.
- Jie pakeitė sprendimą...
- Jie nežino, ko nežino, – jiems lengviau.

Galvokit apie žmones, parašykite taip, kad suprastų babytė prie kiosko, – sudėtingus dalykus išversti į paprastą kalbą ir paaiškinti suprantamais žodžiais buvo Dalios Grybauskaitės abiejų kadencijų darbo leitmotyvas. Ko bijot? Ką nors pavogėt? Apgavot? Išdavėt? Tai ko bijot? – kartodavo ji aplinkybių sutrikdytai savo komandai.

O žmonės bijojo skirtingų dalykų – būgštavo nuvilti, klaidin-
gai patarti, pavėluoti, iššauti per anksti, nepataikyti, nežinoti atsakymo, apsijuokti, nusišnekėti radijuje, prieš kameras, baiminosi šantažo. „Dar kartą sakau – nustokit krūpčiot“, – tai šimtus sykių

PREZIDENTO
INSTITUCIJOS
ŠIMTMETIS.
ATVIRŲ DURŲ DIENA.
2019 04 04

per dešimt metų kartota frazė. Baimę Prezidentė laikė savotiška kapituliacija.

– Bus taip pat kaip anąkart...

– Tai ką siūlai? Tylėti?

Prezidentė netylėdavo – į viską, kas vyko mūsų valstybėje ir aplink ją, reaguodavo atvirai, drąsiai, kirsdavo iš peties. Bet tik tuomet, kai būdavo gerai tam pasiruošusi – atidžiai ir kruopščiai išanalizavusi situaciją ir parinkusi tinkamus žodžius.

II SKYRIUS

PASLAPTINGASIS „PROJEKTAS“

Noriu ir galiu padėti Lietuvai.

„Pažiūrėsim, kas bus iš šito „projekto“, – mums dėliojant pirmąjį Prezidentės vaizdo portretą, paslaptinai šypsojosi kandidatės į LR prezidento pareigas D. Grybauskaitės 2009 m. rinkimų štabo vadovas Vitas Vasiliauskas, reaguodamas į jos priešininkų skleidžiamą legendą.

Kad legendos „Grybauskaitė – Landsbergio projektas“ būta, patvirtina ir pats profesorius Vytautas Landsbergis, bet tuoj tą legendą paneigia: „Ne man vienam, bet ir didesniai ratui žmonių atrodė, kad jeigu Grybauskaitė dalyvautų rinkimuose, tai variantas būtų geresnis už bet kurį kitą. Matomas žmogus, darbštus ir turintis tarptautinį akiratį, savarankiškas, nedaro korumpuotos karjeros – ne koks nors lakūnas ar užprogramuotas prokuroras. Matėm, kad nesukorumpės, o dirbs valstybės darbą“, – prisimindamas anuometinių nemalonių grėsmių foną aplink Prezidento instituciją dėsto profesorius.

ŠOKIRUOJANTIS PASIŪLYMAS

Tačiau 2003 m. sulaukusi pasiūlymo išbandyti jėgas Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimuose Dalia Grybauskaitė, tuometėjusi finansų ministrės pareigas, atsisakė nė nesvarsčiusi.

„Man labai netikėtai, nes su dešiniaisiais politikais neturėjau jokio glaudesnio kontakto, paprašęs susitikimo su finansų ministre pas mane į kabinetą atėjo profesorius Vytautas Landsbergis. Maniau, gal dėl kokio projekto ar finansavimo. O iš tikrųjų patyriau visišką šoką, kai dešiniųjų vadovas, tokią patirtį turintis žmogus, mūsų Laisvės lyderis, pasiūlė... tapti prezidente. Man asmeniškai buvo didelis šokas. Aš labai kritiškai vertinu save ir savo galimybes, esu sau reikli, todėl toks pasiūlymas... Labai stebėjau dar ir dėl to, kad mane taip mato iš šono. Niekada neįsivaizdavau ir nemaniau, kad galiu pretenduoti ar bent norėti būti prezidente. Todėl iš karto atmečiau tą galimybę, – ir po penkiolikos metų neslėpdama jaudulio pasakoja Dalia Grybauskaitė. – Prezidentė? Neee. Norėjau dirbti su užsieniu, man buvo įdomu tarptautiniai, ekonominiai ryšiai. Visada norėjau dirbti profesinį, ne politinį darbą.“

Finansų ministrės darbas Dvyliktojoje Vyriausybėje (2001–2004), vadovaujamoje Ministro Pirmininko Algirdo Mykolo Brazausko, buvo iš esmės tai, ko ji norėjo. Laikotarpis buvo sudėtingas, reikėjo suvaldyti pirmąją mūsų ekonomiką apėmusią krizę, bet A. M. Brazauskas laikėsi D. Grybauskaitei duoto žodžio suteikti sprendimų laisvę ir ginti nuo partinių interesų.

Su socialdemokratais tiesiogiai dirbti nereikėjo, sako D. Grybauskaitė. Ji dirbo tik su premjeru Brazausku. Visa kita jis prisiėmė pats, dengdavo ją nuo partijos savo autoritetu ir leido ramiai dirbuotis. Tą laikotarpį ji prisimena kaip labai pagarbų jos atžvilgiu, be

to, ji turėjo galimybę daryti tai, ką reikėjo padaryti. O reikėjo labai daug įstatymų keisti, prisitaikyti prie Europos Sąjungos reikalavimų, kad taptume jos nariais. Po 1999–2001 m. ekonomikos krizės laikotarpio skolintis valstybei buvo labai sudėtinga, net buvo tarpsnis, kai pusę metų vėlavo atlyginimai. Tad ir kitos išeities nebuvo – reikėjo labai griežtai prižiūrėti biudžetą ir išlaidas. Šioje srityje finansų ministrė turėjo visišką laisvę: „Dalis partiečių ir pyko ant A. M. Brazausko, galbūt ir manęs nemėgo, bet aš jaučiau jo pasitikėjimą.“

Česlovas Juršėnas patvirtina, kad A. M. Brazauskas labai brangino savo finansų ministrę ir nuolat kartojo, kad premjeras stiprus tiek, kiek stiprus jo teisininkas ir finansininkas. „Brazauskui, kiek aš suprantu prisimindamas mūsų kalbas, reikėjo ne tik kompetentingo žmogaus, bet būtent žmogaus su charakteriu, tvirtu. Tokio finansų ministro, kurio kiti nestumdytų, ir kad jie dviese, jeigu reikia, spręstų. O aš žinau, kad kartais ji įrodydavo Brazauskui, ko nereikia, o ką reikėtų daryti. Ir jis sutikdavo – ne todėl, kad džentelmenas, o todėl, kad visada suprasdavo argumentų kalbą. Taigi, vaizdžiai tariant, Brazauskui reikėjo Plieninės magnolijos, ir ji sužibėjo jo ministrų puokštėj.“ Pasak Č. Juršėno, A. M. Brazauskas vertino ją, nes ji apsaugojo jį nuo daugybės prašytojų ir meldžiančiųjų vieno kito milijono daugiau. Grybauskaitė jam buvo labai tvirta atrama, be to, jis turėjo galimybę susitelkti prie pagrindinių, esminių klausimų, o ne aiškintis, ar čia reikia papildomai skirti dešimt tūkstančių, ar reikia milijono. Jis žinojo, kad yra Grybauskaitės barjeras, ir jeigu ji sutikdavo, jis užsimerkęs galėdavo pasirašyti. „Tai buvo didelis dalykas, – tvirtina Č. Juršėnas. – Galų gale ir kitais klausimais jie sutardavo. Turiu pasakyti viena... Brazauskas taip pat buvo į dešinę pakrypęs. Jie buvo, galima sakyti, vienos „dūšios“. Tai, aišku, ir lengviau susitardavo, nei Brazauskas su kai kuriais mūsų tikrais kairiaisiais.“

Tačiau 2004-aisiais Dalios Grybauskaitės ir Algirdo M. Brazausko tandemą vis labiau nirštantys socialdemokratai ėmė spausti. Napolitikuojančiai, virš partinių interesų besistengiančiai išlikti finansų ministrei D. Grybauskaitei teko apsispręsti. „Spaudimas jau buvo daromas ir premjerui Brazauskui – kiekgi finansų ministrė gali būti nepartinė. Iš esmės atėjo metas pasirinkti, ar likti Lietuvoje ir tapti Socialdemokratų partijos nare, ar rinktis kitą kelią. Likimas sutvarkė taip, kad anksčiau buvau partinė, nelabai aktyvi, bet taip jau nutiko. O po Nepriklausomybės atkūrimo sau pasižadėjau daugiau tikrai niekada gyvenime nebūti jokios partijos nare. Taip apsisprendžiau. Ir tai viena iš priežasčių, kodėl norėjau išvažiuoti.“

Taigi, nepartinė socialdemokratų deleguota finansų ministrė, sulaukusi konservatorių lyderio pasiūlymo išbandyti jėgas Prezidento rinkimuose, pasirinko visai kitokį asmeninį iššūkį – 2004 m. išvyko dirbti Europos Sąjungos komisare, atsakinga už finansinių programavimą ir biudžetą.

FINANSŲ MINISTRĖS
D. GRYBAUSKAITĖS
IR PREMJERO
A. M. BRAZAUSKO
TANDEMAS
DVYLIKTOJOJE
VYRIAUSYBĖJE.

V S K Y R I U S

ENERGETIKOS OLIGARCHAI

*Kad Lietuva neišsivaikščiotu,
kad mūsų laisvė ir gerovė nebūtų išvogta ar išmainyta.*

„Kas tie oligarchai? Įvardykite pavardėmis, kodėl nepasakote?!“ – spaudos konferencijoje primygtinai ir kandžiai reikalauja ilgametė „Lietuvos ryto“ žurnalistė.

Po Prezidentės pareiškimo 2009 m. spalio 20 d. šimtadienio proga surengtoje spaudos konferencijoje, kad kovos su korupcija eilėje pirmieji – energetikos ir šilumos oligarchai, „Gazprom“ ir „Rosatom“ įtakų ir pinigų dvidešimt metų liūliuotame energetikos sektoriuje kilo sumaištis. Kova su neteisėtomis įtakomis energetikos sektoriuje pradėdama vienu metu trimis frontais – elektros, dujų sektoriuose ir šilumos ūkyje.

LEO AFERA

Artėjant nesaugios Ignalinos atominės elektrinės (IAE) uždarymui, 2008 m. buvo įsteigta LEO LT (Lietuvos elektros organi-

zacija), kurios 38,3 procento akcijų priklausė privačiai bendrovei – „Vilniaus prekybos“ valdomai „NDX energijai“, o 61,7 procento – valstybei. Oficialiai buvo skelbiama, kad ji neva rūpinsis naujos Visagino atominės elektrinės (VAE) statybomis, nes Lietuva tuo metu buvo nusprendusi ir uždariusi IAE likti atominės energetikos šalimi. LEO krikštatėviais žiniasklaida skelbė premjerą Gediminą Kirkilą ir jo patarėją Albiną Janušką, kuris dėl įtakos daugybei svarbių valstybės procesų vadintas „pilkuoju kardinolu“. Palaikymą LEO turėjo ir Seime, ir tuometinėje prezidentūroje. Nepritardamas aferai, prieštaraujančiai valstybės interesams, tik Prezidento V. Adamkaus patarėjas Nerijus Udrėnas paliko pareigas (vėliau jis tapo Prezidentės D. Grybauskaitės vyriausiuoju ekonomikos patarėju).

Paskui paaiškėjo ir visa tiesa, kad LEO LT buvo sukurta visai ne valstybės strateginiams projektams įgyvendinti ir atominei elektrinei statyti, o pasipelnyti iš elektros „Vakarų skirstomųjų tinklų“ privatizavimo ir energetikos sistemos „konsolidavimo“.

Neatmetama, kad 1997 m. valstybinę specialiosios paskirties akcinę bendrovę „Lietuvos energija“ ne šiaip sau nuspręsta išskaidyti į daugybę atskirų įmonių: pirmiausia į šilumos gamybos įmones (18), o 2001 m. toliau ją skaidyti į „Rytų skirstomuosius tinklus“ ir „Vakarų skirstomuosius tinklus“, elektros gamybos ir perdavimo įmones. Tai galėjo būti susiję su tam tikrų oligarchų interesais, mat išskaidytas įmones buvo lengviau privatizuoti.

Nuo 2000-ųjų oligarchų rankos buvo tiesiamos į energetikos objektų ir infrastruktūros privatizavimą. 2002 m. gudriai privatizuotos „Lietuvos dujos“: kad nekiltų politinio nepasitenkinimo dėl galimos Rusijos įtakos, dėl akių buvo padarytas „ėjimas žirgu“ – pirmoji bendrovės akcijų dalis parduota Vokietijos energetikos koncernui „E.ON Energie AG“, o tik paskui, po poros metų, antrą

dalį akcijų įsigijo rusų dujų koncernas „Gazprom“, pažadėjęs žemiausias dujų tiekimo kainas Europoje ir gavęs ilgalaikę dujų tiekimo sutartį.

Dujos tuo metu buvo tiekiamos per privačius su Rimantu Stoniu ir Viktoru Uspaskichu susijusius tarpininkus, valstybinė įmonė „Lietuvos dujos“ turėjo tik galvosopį prižiūrėti dujų tinklą. Todėl sumanymas į dujų sektorių įsileisti vokiečių ir rusų energetikos gigantus iš pirmo žvilgsnio galėjo atrodyti kaip valstybei naudingas sprendimas. Tačiau už tokio pardavimo slėpė ilgalaikis Rusijos interesas perimti dujų vamzdynų kontrolę į savo rankas ir taip užkirsti kelią atsirasti galimai konkurencijai.

Dėl antrojo grobio – elektros skirstomųjų tinklų – ėmė stumdytis kelios vietinės oligarchinės grupuotės: „Maxima Grupės“ valdoma „NDX energija“, „MG Baltic“ ir koncerno „Achemos grupė“ prezidentas Bronislovas Lubys. Privatizuojant „Vakarų skirstomuosius tinklus“ laimėjo „Vilniaus prekybos“ akcininkai. „Rytų skirstomųjų tinklų“ privatizacija buvo nukelta. Tuomet prisidengiant naujos atominės jėgainės statyba ir buvo sukurtas LEO LT, kurio tikrasis tikslas buvo užvaldyti ne tik skirstomuosius elektros tinklus, bet ir likusią elektros energetikos sistemą.

„Lietuva stovėjo ties esminiu pasirinkimu, ar mes eisime Rytų šalių kryptimi, kai ekonominės grupės užgrobia valstybę per energetiką, per infrastruktūros sektorių, kur dideli pinigai ir įtakos, ar vis dėlto pasirinksime vakarietišką raidos kelią, iš valstybės tarnybos ir įmonių išvalysime korupcines apraiškas, o bendruomenės interesus iškelsime į pirmą vietą. Prezidentės Dalios Grybauskaitės kadencijų laikotarpiu didelės pastangos buvo nukreiptos pažaboti oligarchinių grupuočių, kurios norėjo siekti pelno kitų sąskaita nekonkurencinėmis sąlygomis, įtaką“, – energetikos dramą prisimena

ir Nerijus Udrėnas. Blogiausia, kas galėjo nutikti, kad energetiką, viena vertus, veiks „Gazprom“ įtaka, o kita vertus, ji galėjo patekti į vietinio, nacionalinio, neskaidraus privataus darinio rankas.

VI SKYRIUS

UŽ TEISYBĘ

Laisvė yra žinios, laisvė yra atsakomybė.

„Dalyt, viena tau, kitą gali atiduoti“, – užtepęs ir pabarstęs cukrumi dvi riekės „Palangos“ duonos ramiai taria Polikarpas Grybauskas, jau seniai supratęs, kad kitaip dukra liks alkana, nes viską, ką gauna, išdalija. O pamatęs, kad jokios bausmės neveikia, jau nuo pirmos klasės duoda visišką laisvę. Vienintelį kartą gavusi lupti gumine žarnele Dalia daugiau už nieką baudžiama nebuvo. Tačiau tas vienintelis kartas pirmaklasei buvo ir pirmas susidūrimas su neteisybe, maža to – su dviguba neteisybe: mokykloje gavo kuolą už elgesį ir sulaukė bausmės namuose, nors susimušė gindama nuo patyčių kitą mergaitę ir manė, kad kovojo už teisybę. Tada pirmą kartą apėmė apmaudas ir atėjo supratimas, kad už teisybę galima ir nukentėti.

VAIKIŠKA LAISVĖ

Gavusi visišką laisvę mažoji Dalia ja nepiktinaudžiavo. Atvirkščiai – jau nuo šešerių iš knygų ir klausydamasi per radiją transliuoja-

mos klasikinės muzikos kūrė savo vizijas. „Knygos buvo visas mano pasaulis, antras pasaulis po mokyklos, vienintelė pažinimo galimybė, nes nei kelionių, nei televizoriaus tiesiog neturėjom.“ Skaitė be paliovos, o į kiemą išsprukdavo tik pažaisti slėpynių ar „kazaki razboiniki“. Kartais rakinėdavo varles, nes norėjo būti gydytoja.

Nuo kitų veiklų atėjo ir kuklūs šeimos ištekliai. „Neturėjau madingų drabužių, dėl to po pamokų niekur neidavau. Mokyklinė uniforma ir sportinė apranga – tai viskas, ką turėjau.“ Vilniaus Salomėjos Nėries vidurinėje mokykloje, „Salomėjkėj“, mokėsi daugiausia to meto valdžios atstovų vaikai, išsipustę gražiais ir brangiais deficitiniais drabužiais, o Dalytei ši mokykla priklausė „pagal gyvenamąją vietą“. Didelės universalinės parduotuvės „Vaikų pasaulis“, kuri buvo įsikūrusi dabartinės Vilniaus gatvės pradžioje, batų skyriuje dirbusi mama kartais parnešdavo tik deficitinių, „pagal blatą“ gautų importinių batelių porą. Todėl Dalia su bendraamžiais beveik niekur ir neidavo, dažniausiai viena keliaudavo į Adomo

D. GRYBAUSKAITĖ
VAIKYSTĖJE.

VILNIAUS SALOMĖJOS
NĖRIES VIDURINĖJE
MOKYKLOJE SU
BUVUSIA ANGLŲ
KALBOS MOKYTOJA
STEFANIJA
KASIULAITIENE.

Mickevičiaus biblioteką Trakų gatvėje – kelionių knygų sau ir de-
tektyvų tėčiui.

Tėvai dukrą mylėjo, tačiau mažai domėjosi tuo, ką ji veikia ar
kuo gyvena. Tuomet nebuvo ir įprasta daug užsiimti su vaikais, tė-
vams reikėjo rūpintis išlaikyti šeimą. „Ta absoliuti laisvė virto man
absoliučia atsakomybe už save. Ko gero, už tai esu dėkinga ir tėvams –
gal tyčia, gal netyčia, suprasdami tai ar ne, bet jie padėjo man su-
formuoti charakterį. Niekas manęs nemuštravo, viską galėjau dary-
ti, todėl save pati ribojau. Mėginau kurti save, tobulėti remdamasi
knygomis, pavyzdžiais, ir tai dariau pati, niekieno nevejama, nie-
kieno nespaudžiama.“ Ir dar Dalia žinojo, kad iš niekur nesulauks
pagalbos – viską teks įveikti pačiai, apsiginti taip pat. „Jeigu skriaus
kas nors – duok atgal“, – buvo vienintelis tėčio pamokymas. Tad
pasitikėjimas savimi ir gebėjimas apsiginti buvo išsiugdytas dar vai-
kystėje ir niekam nė nekilo minčių kelti ranką ar tyčiotis.

VII SKYRIUS

PREZIDENTINIS PRADŽIAMOKSLIS

Prezidentų mokyklos nėra. Ateini kaip nuogas į apgultį.

Taip po keleto pirmųjų darbo metų sakė Prezidentė. Į Prezidento, arba aukščiausią politinį, postą vis dėlto geriau ateiti su dideliu gyvenimo bagažu ir darbo patirtimi, ne tik su geru pamatiniu išsilavinimu, – pripažino ji, nes kiekviena diena yra iššūkis, kiekviena diena vis kitokia, tad kiekviena diena – kūryba. Todėl ir reikia ne tik gero išsilavinimo ar patirties, bet dar ir smalsumo bei didelio ryžto. Kai mokaisi ir daug investuoji į žinias, pradedi suprasti, kiek nežinai. „Tie, kurie nežino, ko nežino, slysta paviršiumi ir apskritai negali priimti sprendimų. Ir tai yra Lietuvos bėda.“

MOKYTOJAI

Kaip priimti sprendimus, reaguoti į aplinkybes, Prezidentė pirmiausia mokėsi iš knygų, garsių politikų biografijų – Margaret Thatcher, Mahatmos Gandhi, Aleksandro Makedoniečio, Hilla-

ry Clinton, Winstono Churchillio – ir žinojo, kad stiprūs lyderiai, sudėtingos asmenybės nenuolaidžiauja, daro tai, kuo tiki. Tarp-tautinė žiniasklaida netgi išvelgė panašumų su šiais žmonėmis. Prancūzijos naujienų agentūra AFP Lietuvos Prezidento rinkimus laimėjusią Dalią Grybauskaitę pavadino Lietuvos Geležine ledi ir pridūrė, kad ji turi ne tik tikrosios šiuo vardu pramintos Margaret Thatcher savybių, bet pasižymi ir Mahatmos Gandhi atsidavimu kitiems. Tačiau žmogiškų dalykų iš knygų neišmoksi, pripažįsta Prezidentė. Lenkijos ir Suomijos prezidentai Lechas Kaczyński ir Tarja Halonen padėjo išeiti prezidentavimo pradžiamokslį.

Nebuvo lengva. D. Grybauskaitė už palaikymą iki šiol labai dėkinga Lenkijos prezidentui Lechui Kaczyńskiui. Šis Lietuvos bičiulis 2010 m. balandžio 10 d. tragiškai žuvo lėktuvo katastrofoje, tačiau per aštuonis mėnesius nuo 2009 m. jiedu susitiko net keturis kartus, ir jis elgėsi kaip vyresnis prezidentas mokytojas.

LENKIJOS
PREZIDENTO
LECHO KACZYŃSKIO
DARBO VIZITAS
LIETUVOJE.
2010 04 08

VIII SKYRIUS

KIEK (NE)GALI PREZIDENTAS

Galių turi tiek, kiek sugebi jų pasiimti.

„Kodėl vien Prezidentė į Briuselį Europos Sąjungos reikalais važiuoja? Premjeras nenori? Abejoju. Kodėl ministrai ar kandidatai į ministrus auklėjami kaip mokinukai, kartais net egzaminuojami? Man atrodo, truputį persistengiama ir, kaip čia pasakius, peržengiami Konstitucijos nubrėžti prezidento įgaliojimai, – neretoriškai klausia ir stebisi Česlovas Juršėnas, nors pripažįsta, kad dėl to Lietuva tik laimi, o ne pralaimi. – Iš šono atrodo, kad per daug kišasi į procesus, kad tai Seimo daugumos ir premjero prerogatyva. Bet kai pažiūri iš esmės, neretai reikia prikąsti liežuvį – rezultatas visada veikiau teigiamas nei neigiamas... Ir, ko gero, tai pagrindinė priežastis, kodėl nei kairei, nei dešinei niekad nekilo noras skųsti Prezidentės veiksmų Konstituciniam Teismui.“

Kai kurie politikos apžvalgininkai tvirtina, kad Prezidentė taip užkėlė kartelę, ką galima padaryti net ir turint labai ribotas konstitucines galias, kad daugiau nė vienas prezidentas negalės skųstis ko nors negalintis. Tačiau toks aktyvus Prezidentės dalyvavimas vidaus politikoje ir net ūkiniuose reikaluose siutino ar bent kėlė nerimą ir politikos senbuviams, ir naujokams. Visiems būtų buvę

ramiau, jei Prezidentei būtų rūpėjęs tik karinis saugumas ir užsienio politika. Tačiau ji buvo visur.

GALIŲ MATAVIMASIS

„Kai atėjau į postą, visokių diskusijų buvo, o ir tos buvo nuolat atnaujinamos – ar čia mes parlamentinė respublika, ar prezidentinė?“ – prisimena D. Grybauskaitė. Iš tiesų, Konstitucijos specialistai sako, kad esame mišrios struktūros valstybė – labai stiprus ir Prezidento, ir Seimo, ir Vyriausybės institutas. Ir labai gerai, anot Prezidentės, nes yra trys taškai, daugmaž vienodai stiprūs, kurie išlaiko pusiausvyrą. Jeigu turime bėdą prezidentūroje, kaip, pavyzdžiui, R. Pakso prezidentavimo laikotarpiu, tuomet pusiausvyrą padeda išlaikyti Vyriausybė ir Seimas. Ir atvirkščiai – jei problemos Seime ar Vyriausybėje, kai reikia spręsti dėl ministrų kaitos, interesų ar korupcijos apraiškų – atsvara tampa Prezidento institucija. Gerai, kad nėra vienasmenių sprendimų, jokia šalis negali pernelyg piktnaudžiauti valdžia ir pridaryti pernelyg didelių klaidų. „Ta trijų valdžių – Prezidento institucijos, Vyriausybės ir Seimo – pusiausvyra Lietuvoje tikrai yra gana gera. Nes kai stovi ant dviejų kojų, pusiausvyra ir yra tik dviejų kojų, kai yra trys atramos taškai, pusiausvyra tvirtesnė. Todėl, manau, palyginusi ir pažiūrėjusi, kas darosi aplinkui, kokios galios numatytos Konstitucijoje, tokią pusiausvyrą ir palikčiau. Ji, aišku, visada bus skirtinga, nes bus skirtingi prezidentai, skirtingos vyriausybės, skirtingi seimai, bet pusiausvyra valstybei yra sveika. O galių, aš manau, užtenka. Ir tikrai nereikia nė vienai šaliai duoti jų daugiau.“

IX SKYRIUS

NIEKAS LIETUVOS NESTUMDYS

*Niekas Lietuvos nestumdys – nei Rusija, nei Amerika.
Nereikia laikyti savęs mažais. Mes esame tokie ir tiek dideli,
kiek sugebame veikti kaip dideli, garbūs ir orūs.
Ir taip mus supranta ir mato kiti. Tad viskas priklauso
nuo mūsų savigarbos ir savęs įvertinimo.*

Prezidentė nesiekė nė vieno pasaulio lyderio ir nė vienos šalies palankumo bet kokia kaina. Atvirumas, tiesus kalbėjimas ir nė menkiausios pastangos kam nors įtikti – skiriamosios jos savybės. Nacionalinis orumas ir vakarietiškas lyderystės supratimas suteikė mūsų šalies užsienio politikai karingumo, bet ji buvo veiksminga. Prezidentė buvo įsitikinusi, kad santykiai, sukurti žeminantis, paklūstant ar besąlygiškai vykdant kieno nors reikalavimus, nei naudos, nei juolab pagarbos Lietuvai neatneš. Prezidentę stulbino ir nuostatos, kad dėl „draugystės“ reikia susitaikyti su viskuo.

PREZIDENTĖS PALIKIMAS

2018 m. liepos 3 d. kasmet šaukiamas Lietuvos ambasadorių suvažiavimas vyko prezidentūros Kolonų salėje. Atsakiusi į diplomatų klausimus Prezidentė staiga viską apibendrino aukšta nata: „Tikiuosi, kad ta pagarba Lietuvai, Lietuvos pripažinimas išliks. Kad pasaulis į valstybę taip žiūrėtų, kaip žiūri dabar, – didelis pasiekimas. Turite išlaikyti tą lygį. Kiekvienas ambasadorius turi būti iškelta galva. Esame išdidi, ori ir savarankiška valstybė... Nesilankstykite ir nepataikaukite – kalbėkite kaip lygūs su lygiais.

Tai – mano palikimas.“

„LIETUVOS ŽMONIŲ
LAISVĘ IR TEISES
GINSIU
IKI PASKUTINĖS
MINUTĖS.“

*Dėliojau šią knygą tam, kad visi įgytume drąsos gyventi sąžiningiau,
kad pradėtų sveikti pataikavimo, godumo ir baimių susargdintos smegenys,
kad nesijaustume maži ir bejėgiai, kad niekas mūsų istorijos rato nesuktų atgal.
Ir kad rinkdamiesi savo lyderius ar stodami jiems į talką
visada galvotume, kodėl jiems patikime Valstybę.*

DAIVA ULBINAITĖ

© Leonardo Iglesias

DAIVA ULBINAITĖ – žurnalistė, 2009–2019 m. LR Prezidentės Dalios Grybauskaitės vyriausioji patarėja viešųjų ryšių ir komunikacijos klausimais, Prezidentės Spaudos tarnybos vadovė, iš labai arti stebėjusi Prezidentės veiklą ir politikos užkulsius, valstybei svarbių įvykių ir sprendimų liudininkė. Knygoje „Nustokim krūpčiot“ ji atskleidžia vieno valstybės dešimtmečio, jau dabar vadinamo epochiniu, uždangą.

Autorė kalba apie tai, kas šiuo istoriniu tarpsniu vyko mūsų valstybėje ir kokia Prezidentė buvo politikoje, kokios baimės kankino teisėsaugą ir ko napskaičiavo energetikos oligarchai, kas yra grybauskaitiška politinė kultūra ir kaip ribotas konstitucines Prezidento galias praplečia asmenybės jėga. Čia paaiškėja, už ką Plieninę magnoliją keikė V. Putinas ir gyrė D. Trumpas, kodėl nebuvo gerta šampano su B. Obama, kokių patarimų reikėjo A. Merkel, dėl ko Lietuvos Prezidentei skambindavo NATO generalinis sekretorius ir kokios asmeninės vertybės ir nuostatos suteikė Lietuvai svorio daugiau, nei leidžia mūsų šalies dydis. Įvairiomis aplinkybėmis atsiskleidžia ir kokia Prezidentė buvo kasdieniame gyvenime, kas ją graudino iki ašarų, kam skyrė žibuokles ir kodėl taip pamėgo karališkąją mėlyną spalvą.

Garsusis Prezidentės posakis „Nustokim krūpčiot“ – ne vien knygos pavadinimas. Tai gyvenimo filosofija, vertybių pamatas, paskatinęs daugelį politinių ir žmogiškųjų sprendimų, ne vieną įkvėpęs pasitikėti savimi ir netgi imtis to, kas, regis, neįmanoma.

ISBN 978-609-466-399-4

TYTOALBA

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt